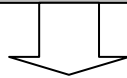

HOOFSTUK 6

NAVORSINGSANALISE - KOMPONISTE

WAT

is die navorsingsuitkomst ten opsigte van komponis-responente?

- 6.1 INLEIDING**
- 6.2 TEIKENGROEP**
- 6.3 VRAE AAN KOMPONISTE GESTEL**
 - 6.3.1 Vrae met betrekking tot die komponiste se werke vir kinderkoor
 - 6.3.2 Algemene vrae oor komposisies vir kinderkoor
- 6.4 ANALISE VAN ANTWOORDE VAN KOMPONISTE**
 - 6.4.1 Vrae met betrekking tot die komponiste se werke vir kinderkoor
 - 6.4.1.1 Die ontstaan van 'n belangstelling in komposisies vir kinderkoor
 - 6.4.1.2 Faktore wat 'n rol speel in die ontstaan en aard van die komposisies vir kinderkoor
 - 6.4.1.3 Besluite met betrekking tot die teks
 - 6.4.1.4 Die rol van godsdienst
 - 6.4.1.5 Voorkeure en sienings ten opsigte van *a cappella*- of begeleide werke
 - 6.4.1.6 Die gebruik van eksperimentele tegnieke
 - 6.4.2 Algemene vrae oor komposisies vir kinderkoor
 - 6.4.2.1 Kriteria vir kinderkoorrepertorium
 - 6.4.2.2 Die ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse kinderkoorbeweging oor die laaste tien jaar
 - 6.4.2.3 Standpunte met betrekking tot die insluiting van verwerkings in kinderkoorrepertorium
- 6.5 SAMEVATTING**

6.1 INLEIDING

Komponiste vorm 'n belangrike skakel in die proses waarvolgens repertorium gekies word (sien 2.11.2). Om hierdie rede is Suid-Afrikaanse komponiste as respondente ingesluit asook om te bepaal wat komponiste se persepsie jeens kinderkoorrepertorium in Suid-Afrika is. Deur die analise van vrae is insig verkry oor die rol van komponiste met betrekking tot die karakter, standaard en kwantiteit van Suid-Afrikaanse kinderkoorrepertorium. 'n Analise van die antwoorde van respondente op die vrae aan elk van hierdie komponiste word in hierdie afdeling uiteengesit. 'n Lys van komposisies vir gelykstemmige koor van die respondent-komponiste, is as addendum ingesluit (sien Addendum 7). 'n Lys van al die Suid-Afrikaanse komponiste van gelykstemmige koormusiek, wat in die SAMRO-Katalogus (Julie 2004) verskyn, is ook as addendum ingesluit (sien Addendum 8).

6.2 TEIKENGROEP

Die vrae is gerig op komponiste en verwerkers van repertorium vir kinderkore. Die navorsing fokus op Suid-Afrikaanse komponiste. Komponiste wie se werke deur die navorser uitgevoer is, of wat aan die navorser bekend is, is gekontak. Komponiste van komposisies vanaf die 1970's tot 2004 is ingesluit. Vraelyste is aan nege Suid-Afrikaanse komponiste, wat werke vir kinderkoor komponeer, gestuur. Sewe vraelyste is terug ontvang. Die responskoers van komponiste is dus 77.7%. Die volgende komponiste het aan die navorsings deelgeneem:

1. Chris Lamprecht (geb. 1927)
2. Hendrik Hofmeyr (geb. 1957)
3. Johan Cloete (geb. 1957)
4. Marlene Wessels (geb. 1931)
5. Niel van der Watt (geb. 1962)
6. Rykie Pienaar (geb. 1929)
7. Stefáns Grové (geb. 1920)

6.3 VRAE AAN KOMPONISTE GESTEL

Die vrae aan komponiste kan onder die volgende afdelings ingedeel word:

6.3.1 Vrae met betrekking tot die komponis se werke vir kinderkoor

- Waar het u belangstelling in komposisies vir kinderkoor begin?
- Watter faktore speel 'n rol in die ontstaan en aard van u komposisies vir kinderkoor?
- Hoe besluit u op 'n teks vir 'n komposisie?
- Speel godsdiens of ander oortuiginge 'n rol in u komposisies?
- Wat is u voorkeur en siening ten opsigte van *a cappella*- of begeleide werke?
- Maak u in u komposisies van eksperimentele tegnieke gebruik?

6.3.2 Algemene vrae oor komposisies vir kinderkoor

- Aan watter kriteria behoort 'n oorspronklike komposisie of verwerking vir kinderkoor te voldoen? (Watter eienskappe maak van 'n komposisie of verwerking 'n "goeie" werk?)
- Hoe sou u die ontwikkeling van die kinderkoorbeweging in Suid-Afrika oor die laaste tien of meer jaar beskryf? Is daar 'n groter vraag na oorspronklike komposisies en verwerkings vir kinderkoor?
- Wat is u opinie oor die insluiting van die volgende tipe verwerkings in kinderkoorrepertorium:
 - Verwerkings van komposisies vir gemengde stemme na werke vir gelykstemmige koor
 - Verwerkings van instrumentale komposisies na werke vir gelykstemmige koor
 - Verwerkings van komposisies in 'n populêre styl na werke vir gelykstemmige koor
 - Verwerkings van inheemse volksmusiek na werke vir gelykstemmige koor

6.4 ANALISE VAN ANTWOORDE VAN KOMPONISTE

6.4.1 Vrae met betrekking tot die komponiste se werke vir kinderkoor

Die vrae onder hierdie opskrif fokus op faktore wat 'n invloed op die komposisies van elk van die komponiste self uitoefen.

6.4.1.1 Die ontstaan van 'n belangstelling in komposisies vir kinderkoor

Vier uit die sewe komponiste skryf dat hulle belangstelling in die kinderkoor as komposisiemedium, uit versoeke van dirigente ontstaan het. Nadat hulle opdragwerke begin skryf het, is hul belangstelling in kinderkoorkomposisies gestimuleer. Die oorsprong van die betrokkenheid by kinderkoorkomposisies van die ander drie respondente is die volgende: 'n belangstelling in die komponis se eie kinders se betrokkenheid by skoolkoor en operettes; die aard van die respondente se werk as musiekdosent in koorleiding; 'n natuurlike belangstelling in die klank van die kinderkoor:

Dit was my droom as kind om in die Drakensberg Seunskoor te sing. Die klank van die kinderkoor het my nog altyd bekoor (Hendrik Hofmeyr).

6.4.1.2 Faktore wat 'n rol speel in die ontstaan en aard van die komposisies vir kinderkoor

Soos in bogenoemde vraag, speel interaksie tussen dirigente en komponiste 'n belangrike rol in die skepping van nuwe werke. Ses komponiste dui aan dat opdragwerke en versoeke die belangrikste rol speel in die ontstaan van hul komposisies: "[My komposisies vir kinderkoor] ontstaan dikwels as opdragwerke. Die spesifieke klankkwaliteit van kinderstemme en tipes atmosfeer wat daarmee oorgedra kan word bepaal die styl van die werk" (Hendrik Hofmeyr). Van die opdragwerke het aanvanklik ontstaan deur bestaande werke vir gemengde koor te herskryf:

Tydens 'n gesprek met Hennie Loock van die Tygerberg Kinderkoor het die gogga my gebyt (om dit so te stel) alhoewel dit nie van die begin af 'n oorweldigende "bekering" was nie; meer die HER-skryf van bestaande materiaal (in hierdie geval materiaal heelhuids gegaps uit my "White Mass" van 1993-4) (Johan Cloete).

Volgens twee komponiste speel inspirasie 'n rol:

Soos die meeste van my musiek moet dit iets visueel, selfs teatraal, wees wat dan 'n sterk emosionele dog misties-onbekende kern ontlok (Johan Cloete).

'n Innerlike inspirerende element is dus ook 'n faktor wat 'n rol speel in die ontstaan van komposisies.

In die terugvoer van Stefans Grové, Niel van der Watt en Rykie Pienaar, blyk dit dat teks die ontstaan en aard van 'n komposisie kan beïnvloed. In 'n antwoord van Niel van der Watt kan die

afleiding gemaak word dat teks, asook die persoonlike belangstelling van die komponis op 'n gegewe tyd, 'n rol speel:

Waarmee ek as komponis op die oomblik besig is, byvoorbeeld ek ondersoek tekste van N.P. van Wyk Louw en [is tans besig] om 'n siklus te skryf. As die opdrag hierby sou aansluit sou dit die besluit [met betrekking tot 'n nuwe komposisie] beïnvloed (Niel van der Watt).

Niel van der Watt bied insiggewende inligting met betrekking tot bykomende aspekte wat die ontstaan en aard van 'n komposisies kan beïnvloed:

- Voorskrifte van opdraggewers.

Wat voorskrifte van opdraggewers betref, oefen die samestelling van die betrokke koor 'n invloed op die komposisie uit. Voorbeelde is die hoeveelheid stempartye van die betrokke koor, hoe hoog die soprane veilig kan sing en hoe laag die alte kan sing. Dirigente ontvang ook dikwels versoeke van dirigente wat die komposisie kan beïnvloed:

Dikwels gee die opdraggewer redelik spesifieke aanduidings: 'n Opgewekte lied in Afrikaans of nog erger ' iets wat klink soos...' (Niel van der Watt).

- Die klanksoort van 'n bepaalde koor.

Niel van der Watt skryf dat hy na die koor gaan luister of vra vir 'n CD-opname.

- Die doel van die opdragwerk.

Die doel waarvoor die komposisies aangevra word kan die karakter van 'n komposisie bepaal: "Is dit vir 'n kompetisie, of vir lekker sing of vir 'n oorsese reis?" (Niel van der Watt).

- Die verhouding tussen die komponis en opdraggewer.

Volgens Niel van der Watt speel die aard van die verhouding tussen hom as komponis en die dirigent wat die opdragwerk aanvra, ook 'n rol: "My verhouding of relasie met die opdraggewer het 'n subjektiewe invloed op die komposisie" (Niel van der Watt).

'n Belangrike invloed op nuwe opdragwerke, is die ervaring van 'n koor. In sommige gevalle is nog 'n aspek wat in gedagte gehou word, die geografiese ligging van kore. Kore in plattelandse dorpe en dié in stede het dikwels verskillende behoeftes wat repertorium betref.

Ek skryf meestal op versoek en/of opdragte van dirigente. Dit bepaal dat ek verskillend sal skryf vir 'n koor van 'n skooltjie op die platteland, of vir 'n gevestigde streekskoor (Chris Lamprecht).

6.4.1.3 Besluite met betrekking tot die teks

Kriteria waarvolgens komponis-respondente besluite neem met betrekking tot die teks wat vir 'n komposisie gebruik word, word vervolgens uiteengesit.

- Gepaste teks vir kinders

Die respondente neem grootliks by die keuse van die teks, die ervaringsveld van kinders in ag. Oorweging word geskenk aan 'n teks wat by 'n kinderkoor pas.

Kinderkoortekste moet liefsvol binne die begripsvermoë en emosionele rypheid van kinders val (Chris Lamprecht).

Die teks moet wat inhoud betref by kinders pas. Die teks moet kinderlik wees of leersaam ('n les bevat) of prettig wees (Niel van der Watt).

- Gedigte of eie skeppings as teks

Komponiste maak van gedigte gebruik of skep self 'n gepaste teks.

Ek het veral een- en tweestemmige liederes gekomponeer [met] relevante onderwerpe waarin kinders belangstel. Ek kies bestaande gedigte of skryf die teks self (Rykie Pienaar).

- Teks uit die Rooms-Katolieke Mis

Afgesien van gedigte, maak Johan Cloete ook gebruik van "vooraf-bepaalde, onveranderde tekste van die Katolieke Mis".

- Toonsetbaarheid en uitdrukingswaarde van 'n teks

Stefans Grové wys daarop dat die toonsetbaarheid van 'n teks, en of dit uitdrukingswaarde besit, oorwegings is.

- Musikale woordritme van 'n teks

Volgens Marlene Wessels neem sy die musikale woordritme van 'n teks in ag:

Enige mens het 'n ingeboude musikale ritme. Daar is verskillende aspekte van hierdie ritme wat by verskillende mense aanklank vind. Die lynritme van die teks wat ingebou is in die vloei van die woordklem moet my interesseer.

6.4.1.4 Die rol van godsdiens

Godsdiens speel in mindere of meerdere mate 'n rol. Die respons kan in drie groepe verdeel word: komponiste wat aandui dat godsdiens nie 'n invloed op hul komposisies uitoefen nie; komponiste wat sterk voel oor godsdiens en dat die inspirasie om gewyde of sekulêre werke te komponeer, uit die staanspoor uit Christus voortvloei; komponiste wat graag gewyde musiek komponeer en 'n voorliefde het vir die gebruik van gewyde temas en teks, byvoorbeeld liturgiese en Latynse tekste.

6.4.1.5 Voorkeure en sienings ten opsigte van *a cappella*- of begeleide werke

Volgens die terugvoer speel die tipe opdrag, en die vaardighede van die koor, 'n groter rol as die persoonlike voorkeur van die komponis. Niel van der Watt skryf oor die gebruik van *a cappella*- en begeleide komposisies deur Suid-Afrikaanse kinderkoore die volgende:

In Suid-Afrika is daar net enkele koore wat *a cappella* behoort te sing. Oor die algemeen skiet koorleiers heeltemal te hoog. Hoe jonger die jongste in die groep, hoe eenvoudiger behoort die werk te wees. Begeleiding is dus die norm.

Die afwesigheid van 'n baslyn in kinderkoorsang is ook 'n faktor wat 'n rol speel in die besluit of 'n komposisie *a cappella* of begeleid behoort te wees.

SSAA musiek moet verkieslik begeleiding hê. SSAA *a cappella*-sang skep 'n probleem as gevolg van die afwesigheid van bas-sonoriteit. Dit werk eintlik net as daar baie goeie altstemme in die koor is (Niel van der Watt).

Die meeste respondente het nie 'n voorkeur ten opsigte van *a cappella*- of begeleide komposisies nie. Twee komponiste skryf egter dat hulle groter aanklank by *a cappella*-koormusiek vind:

Mettertyd het *a cappella* my voorkeurmedium geword, meer om praktiese redes as enigiets anders. Ek verkies dit nou ook omdat dit sogenaamd suiwerder daar voorkom. Maar ek het niks teen begeleide werke as sulks nie (Johan Cloete).

Ek verkies nie een bo die ander nie, wat skryf betref, maar moet erken dat baie koormusiek met klavierbegeleiding vir my banaal klink; dis nie noodwendig die skuld van die medium nie (Hendrik Hofmeyr).

Die afleiding kan gemaak word dat persoonlike voorkeure met betrekking tot begeleide of a cappella-werk, nie grootliks 'n invloed uitoefen op die komposisies wat deur die respondente geskep word nie. Die aard van die opdrag en vermoë van die koor is in hierdie geval 'n sterker oorweging.

6.4.1.6 Die gebruik van eksperimentele tegnieke

Drie komponiste maak nié van eksperimentele tegnieke in hul komposisies gebruik nie. Een respondent uit hierdie groep skryf dat hierdie tegniek wel vir toekomstige komposisies oorweeg word. Vier komponiste dui aan dat hulle wel eksperimentele tegnieke insluit. 'n Voorbeeld hiervan is weerklank-effekte en nabootsings van natuurklanke wat in die komposisie *Tsitsikama* van Chris Lamprecht aangewend word. Hendrik Hofmeyr skryf dat hy in 'n mate op die volgende wyses van eksperimentele klanke gebruik maak: In sy komposisie *Tu pauperum refugium* gebruik hy "tongklikke, sissgeluide, fluisterklanke en opsionele voetstampe en gebrom". In *How sweet the moonlight* wend hy "gefluisterde kanke en aleatoriese ritmiese aktiwiteite binne 'klankwolke' " aan.

Die afleiding word gemaak dat eksperimentele tegnieke, wat sterk na vore kom in 20ste-eeuse koorkomposisies wêreldwyd, ook toenemend in Suid-Afrikaanse komposisies vir kinderkoor aangewend word. Die gebruik van eksperimentele klanke en tegnieke in komposisies vir kinderkore, het veral vanaf die einde van die 1960's populêr geraak. Komponiste uit die Skandinawiese lande het in hierdie verband die voortou geneem. Voorbeelde hiervan is *Aglepta* in 1969 gekomponeer deur die komponis Arne Mellnäs, *Dreams 1*, Op 85 gekomponeer in 1977 deur Erik Bergman en *Revontulet (Northern Lights)* in 1983 gekomponeer deur Pekka Kostiainen. Chris Lamprecht skryf in sy vraelys die volgende oor die invloed wat buitelandse tendense op Suid-Afrikaanse kore en komposisies uitoefen:

Oorsese toere blyk 'n groot stimulus te wees met aandrang vir meer kontemporêre komposisies. Een goeie koor en dirigent is dikwels die stimulant vir nuwe komposisies en uitvoerings wat daaruit voortspruit, wat dui op groei.

Die navorser beskou die gebruik van eksperimentele tegnieke as positief. Eerstens in die lig daarvan dat Suid-Afrikaners op die hoogte behoort te bly van internasionale tendense. Tweedens verleen hierdie komposisiestyl interessante variasie aan 'n program en derdens bied die uitvoering van hierdie werke 'n uitdaging aan kore. Die gebruik van eksperimentele tegnieke is egter nie 'n kriteria vir gehalte nie en daar behoort gewaak te word teen kunsmatigheid. In dié verband lewer Niel van der Watt 'n insiggewende bydrae in sy respons ten opsigte van die gebruik van eksperimentele klanke in 'n komposisies:

As 'n eksperiment teenwoordig is ter wille van die eksperiment is dit bloot 'n foefie en het nie musikale bestaansreg nie. Eksperimentele sang moet funksioneel wees en inpas by die gees van die werk.

6.4.2 Algemene vrae oor komposisies vir kinderkore

6.4.2.1 Kriteria vir kinderkoorrepertorium

Volgens Chris Lamprecht behoort "alle musiek grammatikaal en artisties verantwoordbaar te wees". Johan Cloete wys daarop dat die kriteria vir 'n goeie werk afhang van persoonlike sienings:

[Kriteria vir goeie kinderkoorrepertorium] verskil van persoon tot persoon, afhange van subjektiewe faktore soos wat as artisties-volwasse beskou kan word of wat, minder subjektief, van tegniese vaardigheid getuig.

Volgens Cloete moet musiek dus die intellek sowel as die emosie van die sanger en luisteraar aanspreek. Hendrik Hofmeyr bied 'n sinvolle opsomming van die kriteria vir kinderkoorkomposisies:

Dit behoort nie vokaal te veeleisend te wees nie. Op musikale vlak kan kinders veeleisende werke verbasend goed bemeester – daar hoef nie op neerbuigende wyse "kinderlik" geskryf te word nie, solank die teks en hantering iets verteenwoordig waarmee kinders kan identifiseer. In die musikale beoordeling geld dieselfde maatstawwe as in enige ander werk.

6.4.2.2 Die ontwikkeling van die Suid-Afrikaanse kinderkoorbeweging oor die laaste tien jaar

Uit antwoorde van respondente blyk dit dat die kinderkoorbeweging in Suid-Afrika oor die afgelope tien jaar groei getoon het. Volgens Niel van der Watt is daar toenemend 'n groter vraag na kinderkoormusiek. Hy voeg by dat daar dikwels versoeke vir ligte musiek is.

Wat die algemene standaard van kinderkoorwerk en repertoriumkeuse in Suid-Afrika betref, is Chris Lamprecht se standpunt soos volg:

Ek is bly jy noem dit [die navorsingstitel] 'n Suid-Afrikaanse perspektief, want ons is, soos almal weet, ver agter by oorsese lande wat betref begrip, opvoedkundige waarde, en kundige oordeel in sover dit programinhoud betref. [Daar is wel] 'n geleidelike groei in musikale standaard sowel as programkeuse. Omdat daar meer kore is as tien jaar gelede, is die aanvraag na koormusiek ook meer (Chris Lamprecht).

Rykie Pienaar sluit aan by die siening dat die standaard van kinderkore en die repertorium wat gekies word, hoër is as tien jaar gelede:

As ek moet oordeel na aanleiding van my bywoning van plaaslike uitvoerings van kinderkore asook my belewenis van kinderkore by vanjaar [2004] se McLachlan X, sou ek sê dat die groei in die kinderkoorbeweging inspirerend, baie verblydend en soms ongelooflik is, in die lig daarvan dat daar dikwels nie toereikende steun vir die bevordering van musiek in onderskeie kultuurgroepe in die land is nie.

Dit blyk dat streekskinderkore, as gevolg van internasionale blootstelling, in groter mate gegroei het wat die uitvoeringstandaard sowel as die standaard van repertoriumkeuse betref. Hierdie tendens lei tot die skepping van Suid-Afrikaanse komposisies wat in die buiteland in aanvraag is en uitgevoer word deur kore op internasionale vlak.

Die internasionale blootstelling wat ons beste kinderkore geniet, lei tot 'n groter aanvraag na Suid-Afrikaanse werke om in die buiteland uit te voer, en tot meer respek vir en belangstelling in dit wat uit ons eie land kom (Hendrik Hofmeyr).

Die sosiale en politiese veranderinge in die land speel 'n rol en het 'n invloed op kinderkoorrepertorium. Die skrywe van Johan Cloete en Chris Lamprecht gee insig ten opsigte van dié aspek:

Die afgelope tien jaar het natuurlik met al die politiekery, 'n besliste ontwikkeling ten opsigte van die uitwis van 'apartheids'-gerigte grenslyne tussen Afro-en Eurosentriese musiek teweeggebring. Dit wil sê koormusiek kan as een van die brûe tussen (voorheen-) bevoordeelde en voorheen minder-bevoordeelde [groepe] gesien word. Maar meer as net polities: samehangend met 'n nuwe 'paradigma' (ca.1999 -2001) kom 'n groter bewuswees van ons (die mensdom se) brose

houvas op hierdie planeet. Kinders speel 'n groot rol in daardie konsolidasie en dit voer natuurlik deur tot in die waardering van dié spesifieke genre (Johan Cloete).

Verder is ons in Suid-Afrika in die unieke situasie omdat ons elf verskillende kulture/tale het wat in ag geneem moet word met groot aandrag van die buiteland om ook nog die Afrika-kultuur te ontgin. Dit is 'n uitdaging (Chris Lamprecht).

Chris Lamprecht wys daarop dat kinderkoorrepertorium in Suid-Afrika meestal geskep word soos die komponis opdragte van dirigente ontvang. Die nadeel hiervan is, dat daar nie 'n deurlopende beplanning bestaan waarvolgens Suid-Afrikaanse kinderkoorrepertorium volgens behoeftes en 'n beplande struktuur geskep word nie. Hy maak die volgende voorstel:

Omdat versoeke sporadies en lukraak voorkom is daar ook nie 'n goed-deurdinkte beplanning ten opsigte van kinderkoorkomposisies nie. Die ideaal sou wees om deur 'n instansie soos SAKV 'n behoorlike beplanning volgens Suid-Afrikaanse behoeftes te doen en dan komponiste van hulle keuse te nader vir opdragte op 'n jaarlikse basis. Of dit in ons land sal gebeur is wenslik, maar onwaarskynlik, jammer.

Gestruktureerde opdragwerke wat onder leiding van 'n Suid-Afrikaanse koororganisasie op 'n jaarlikse basis bestuur word, kan dus 'n verrykende bydrae lewer tot 'n gebalanseerde en gevarieerde kinderkoorrepertoriumskat in Suid-Afrika.

Samevattend kan die sienings van komponis-respondente oor die ontwikkeling van koorsang en repertorium in Suid-Afrika oor die laaste tien jaar soos volg beskryf word: Alhoewel daar 'n groter aanvraag na kinderkoormusiek bestaan, en die standaard van kinderkore en repertorium geleidelik verbeter, kan Suid-Afrika wat programkeuse oor die algemeen betref, steeds nie met internasionale standaarde vergelyk word nie. Die sosiale en politieke ontwikkeling van die afgelope tien jaar hou uitdagings in, maar skep ook geleenthede ten opsigte van koorsang en die keuse en skepping van repertorium in Suid-Afrika.

6.4.2.3 Standpunte met betrekking tot die insluiting van verwerkings in kinderkoorrepertorium

Ses van die respondente is nie teen verwerkings gekant nie, maar stel voorbehoude byvoorbeeld "Solank dit idiomaties gedoen is en singbaar is" (Hendrik Hofmeyr) en "Aanvaarbaar solank die

integriteit van die oorspronklike werk nie aangetas word nie" (Johan Cloete). Stefans Grové skryf egter dat hy nie verwerkings as materiaal van goeie kwaliteit beskou nie: "Ek is ten sterkste teen verwerkings van enige aard gekant, want dit wysig die oorspronklike boodskap". Chris Lamprecht beskou die kwessie vanuit twee invalshoeke: Aan die een kant skryf hy dat oorspronklike werke bo verwerkings voorkeur behoort te geniet: "Verwerkings in die gewone sin van die woord is soos vertalings – nooit so goed soos die oorspronklike nie". Aan die ander kant wys hy daarop dat die kuns van verwerkings nie onderskat moet word nie en dat komposisies van bekende meesters dikwels uit verwerkings ontstaan het:

Hoe meer artistieke waarde toegevoeg word by die oorspronklike materiaal hoe minder is dit 'n verwerking -- en hoe meer word dit 'n komposisie. *Aan die Noordweste* is 'n voorbeeld. Daar is heel dikwels meer werk in 'n kunstige verwerking van 'n gegewe materiaal as 'n splinternuwe komposisie, omdat die komponis beperk word met die potensiaal wat so 'n gegewe plaas op die "verwerker". Dit is myns insiens daarom kortsigtig om toe te gee aan die huidige tendens om verwerkings as ietwat ondergeskik aan oorspronklike werk te beskou. Per slot van rekening, sonder 'n "verwerking" het ons nie Schubert se *Ros'lein* gehad nie – ook nie sy *Der Lindenbaum* nie (Chris Lamprecht).

- **Verwerkings van komposisies vir gemengde koor na werke vir gelykstemmige koor**

Oor verwerkings van komposisies vir gemengde stemme na werke vir gelykstemmige koor, skryf Chris Lamprecht dat dit beperkings stel wat uitdagings aan die verwerker stel: "Die stemomvang van SATB is ongeveer drie oktawe, en dié van SSA ongeveer twee oktawe. Dit skep tegniese en artistieke beperkings". Hierdie uitdaging word egter geslaagd oorbrug en Suid-Afrikaanse komposisies wat oorspronklik vir gemengde koor gekomponeer is, word dikwels deur die oorspronklike komponis herskryf vir gelyke stemme. Voorbeelde hiervan is die *White Mass* van Johan Cloete en *O diepte van die Rykdom* van Chris Lamprecht.

- **Verwerkings van instrumentale komposisies na werke vir gelykstemmige koor**

Slegs drie komponiste lewer kommentaar ten opsigte van die insluiting van verwerkings van instrumentale komposisies. Marlene Wessels skryf dat "baie moontlikhede hiermee geskep kan word om die vaardighede en toon van die instrumente te laat weerklank vind in die stemme". Hendrik Hofmeyr en Chris Lamprecht se siening is dat hierdie verwerkings ingesluit kan word indien die materiaal hom leen tot koorverwerkings en indien die verwerking singbaar is.

- **Verwerkings van komposisies in 'n populêre styl na werke vir gelykstemmige koor**

Respondente is oorwegend skepties teenoor die verwerkings van populêre musiek. Volgens Rykie Pienaar het die groot aantal verwerkings van populêre musiek hul ontstaan te danke aan die groot populariteit wat dit by Suid-Afrikaanse gehore geniet. Chris Lamprecht skryf dat hy nie 'n voorstander van verwerkings van ligte liederes is nie en voeg by dat dit ook probleme rakende kopiëreg skep.

- **Verwerkings van inheemse volksmusiek na werke vir gelykstemmige koor**

Respondente is oor die algemeen ten gunste van die insluiting van verwerkings van volksmusiek as koorrepertorium. Chris Lamprecht skryf hieroor:

Enige volksmelodie in sy oorspronklike staat, moet een of ander "verwerking" ondergaan vir publieke gebruik (harmonisasie, begeleiding, notering, ensovoorts).

Die gebruik van verwerkings is dus grootliks onvermydelik indien enige volksmusiek as koorrepertorium ingesluit word.

6.5 SAMEVATTING

Komponis-responente is dit eens dat daar gedurende die afgelope tien jaar groei plaasgevind het wat die standaard van die Suid-Afrikaanse kinderkoorbeweging en die repertorium vir kinderkore betref. Kontemporêre Suid-Afrikaanse komposisies vir kinderkore vergelyk gunstig met dié in die buiteland. Daar is verder toenemend 'n groter vraag na kinderkoorrepertorium. Die sosiaal-politieke omstandighede en internasionale blootstelling is twee faktore wat volgens respondente 'n invloed op die keuse van repertorium van Suid-Afrikaanse kinderkore uitoefen.

Wat koorverwerkings betref, is komponiste dit meestal eens dat dit 'n bydrae tot koorrepertorium kan lewer. Dit is veral die geval wat volksmusiek betref. Verwerkings van populêre liederes wek egter by respondente 'n negatiewe reaksie.

Komponiste se belangstelling in kinderkoorrepertorium en die ontstaan van die meeste komposisies spruit uit opdraggeleenthede wat komponiste ontvang. Die afleiding word gemaak

dat interaksie tussen komponiste, dirigente en kore 'n belangrike rol speel in die karakter, standaard en aantal Suid-Afrikaanse komposisies vir kinderkore.